

УДК 378.011.3-051:[37.091.12:17.022.1

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2\(215\)-137-143](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2(215)-137-143)**Курбанова Малохат Шаріпбаєвна,**

аспірантка кафедри педагогіки і психології управління

соціальними системами ім. акад. І. А. Зязюна,

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», Україна

Malohat Kurbanova,

Graduate Student at Pedagogy and Psychology of Social Systems

Management Department named after academician I. Zyazyun,

National Technical University

"Kharkiv Polytechnic Institute", Ukraine

E-mail: kurbanova.m.sha@gmail.com**ORCID iD:** <https://orcid.org/0009-0000-7868-069X>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ОСВІТНІХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

A Визначено роль комунікативної компетентності у формуванні професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук. З'ясовано, що на сучасному етапі така трудова функція викладача закладу вищої освіти, як комунікація, відіграє важливу роль у формуванні його професійного іміджу. На підставі досліджень науковців виокремлено групи пріоритетних якостей, що формують позитивний імідж педагога (комунікабельність, емпатійність, рефлексивність, красномовність) і складають матрицю природних обдарувань особистості. Доведено, що комунікативна компетентність допомагає побудувати позитивний імідж викладача, яка набувається у контексті професійної діяльності, а життєвий досвід і загальна ерудиція сприяють її розвитку. Обґрунтовано доцільність викладання дисципліни «Педагогічна риторика» у підготовці майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук (має на меті надати систематизовані знання з теоретичних засад педагогічної риторики та сформувати практичні вміння у педагогічному спілкуванні). Наведено фактори, що сприяють формуванню професійного іміджу (досвід, манера поведінки, навички спілкування та етична поведінка) й способи позитивного впливу ефективної комунікативної компетентності на професійний імідж викладача в аудиторії та поза нею.

Ключові слова: викладач; імідж; комунікативна компетентність; спілкування; освітні, педагогічні науки; риторика; фахівець; якості

FORMATION OF PROFESSIONAL IMAGES OF FUTURE SPECIALISTS IN EDUCATION AND PEDAGOGICAL SCIENCES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION: COMMUNICATIVE ASPECT

S This study defines the role of communicative competence in forming the professional image of future specialists in educational and pedagogical sciences. It has been found that at the present stage, the work function of a teacher of a higher education institution, such as communication, plays an important role in the formation of his professional image. Based on the research of scientists, groups of priority qualities that form a positive image of a teacher have been identified: sociability (the ability to easily get along with people), empathy (the ability to empathize), reflexivity (the ability to understand another person), and eloquence (the ability to influence with words) and make up the matrix of natural gifts of a person [9]. It is emphasized that developed communication skills indicate verbal and nonverbal images [5]. It has been proven that communicative competence helps build a positive image of a teacher, is acquired in the context of professional activity, and life experience and general erudition contribute to its development.

The expediency of teaching the discipline "Pedagogical Rhetoric" in the training of a future specialist in educational and pedagogical sciences is substantiated (it aims to provide systematized knowledge of psychology and communication methodology, assimilation of the system of pedagogical categories, development and improvement of speech culture and technique, mastering the skills of public speaking, lecturing work; development of one's own oratorical style and communication style, as well as to form practical skills in pedagogical communication). The expected results of teaching "Pedagogical Rhetoric" are highlighted: knowledge and understanding of basic worldview and socio-cultural knowledge, which contribute to the development of general culture and socialization of the individual, inclination to ethical values, understanding of the cause-and-effect relationships of the development of society and the ability to use them in professional and social activities; the ability to engage in teaching activities by profession, understanding the essence of pedagogical activity, meaningful characteristics of the organization of the educational

process in higher education and direct participation in the organization of the educational process; the ability to speak in front of an audience: to present educational material, to lead a discussion, to argue one's position; knowledge about professional development and improvement of one's own pedagogical skills. Factors that contribute to the formation of a professional image (experience, manner of behavior, communication skills and ethical behavior) and methods of positive influence of effective communicative competence on a teacher's professional image in the classroom and outside are given.

Keywords: teacher; image; communicative competence; communication; educational, pedagogical sciences; rhetoric; specialist; quality

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Проект професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти» (нова редакція), запропонований для громадського обговорення Міністерством освіти і науки у березні 2024 року, має на меті формування професійних, світоглядних і громадянських компетентностей, морально-етичних цінностей у здобувачів вищої освіти. У Проекті однією з трудових функцій викладача закладу вищої освіти є комунікація, що передбачає вміння доносити інформацію (А1.К1.), взаємодіяти зі здобувачами (А1.К2.), заохочувати допитливість здобувачів (А2.К1.), взаємодіяти зі стейкхолдерами (А3.К1.), взаємодіяти з колегами (В1.К1.), взаємодіяти з групою (Г1.К1.), доводити відповідність освітньої програми стандарту вищої освіти (Г1.К2.), обґрунтовувати позицію (Г2.К1.), узгоджувати інтереси та позиції різних сторін (Г3.К1.), надавати рекомендації (А2.У4.) [10].

Отже, така трудова функція викладача закладу вищої освіти, як комунікація, відіграє важливу роль у формуванні його професійного іміджу.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Предметом дослідження вітчизняних авторів є різні аспекти комунікації. Так, взаємодію та ділове спілкування в колективі фінансової служби організації розглянуто І. Сингаївською, І. Архипчук [12]; міжособистісної взаємодії у колективах прикордонних підрозділів присвячено дослідження С. Чистякова, Ю. Франчук [14]. Культурі ділового спілкування майбутніх лікарів та її формуванню у закладах вищої освіти присвячено дослідження Л. Грень, К. Качайло [17]. Комунікативну компетентність як професійну якість учителя закладу загальної середньої освіти [16] й керівників закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи [1] розглядала Н. Білик; формування комунікативної компетентності майбутніх юристів вивчала М. Ценко [13]. Комунікативний компонент лідерського потенціалу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування висвітлено у науковій праці Л. Грень, О. Грибко [3].

Сучасні погляди українських учених на особливості ділового спілкування у сфері освіти в аспекті педагогічної комунікативної взаємодії розкрито у дослідженнях Н. Ковальської, Л. Богадьорової [6]. Професійній комунікації в діяльності педагогічних працівників галузевої освіти присвячено дослідження Л. Воят [2]. Організація освітнього процесу на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів на засадах діалогу розглядається у статті Т. Равчиної [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Не зважаючи на достатньо велику кількість публікацій щодо комунікативної взаємодії, ділового спілкування в організації освітнього процесу, невирішеним залишається питання щодо ролі комунікативної компетентності у формуванні професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти.

Мета статті: визначити роль комунікативної компетентності у формуванні професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти.

Викладення основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблема формування іміджу педагога займає дуже важливе місце у процесі становлення й розвитку педагогічної науки та практики [5, с. 59]. У попередніх дослідженнях нами визначено професійний імідж майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук як «інтегральну характеристику майбутнього професіонала, спрямованого на оволодіння знаннями, вміннями й навичками із свідомо обраної педагогічної діяльності, наділеного гуманістичним світоглядом, умотивованого на навчання протягом життя, мобільного, адаптованого до змін, здатного передавати свій позитивний досвід здобувачам освіти, формуючи у них ціннісні життєві орієнтири» [4, с. 33–34] та його якості: цілеспрямованість, наполегливість, толерантність, рішучість, ініціативність,

авторитетність, творчий підхід, креативність, нестандартність у прийнятті рішень, лідерство, прояв щирого інтересу до людей, надання підтримки та реальної допомоги [7].

Дослідниця В. Марченко відзначає, що «існують три групи пріоритетних якостей, що формують позитивний імідж педагога. До першої групи належать такі природні якості, як комунікабельність (здатність легко сходитися з людьми), емпатійність (здатність до співпереживання), рефлексивність (здатність зрозуміти іншу людину), красномовність (здатність впливати словом). Вони складають матрицю природних обдарувань, що характеризуються як «мистецтво подобатися людям». Як підтверджує практика, володіння такими здібностями і постійне вдосконалення їхнього використання – основа успішного створення особистого іміджу» [9, с. 122].

На переконання А. Коркішка, «високий рівень сформованості професійного іміджу викладача характеризують особистісні якості (комунікативні здібності, розвинута інтуїція, рефлексія, адекватна самооцінка, емпатія, потреба актуалізуватися в професії тощо) та професійні ... якості. Розвинені комунікативні здібності свідчать про вербальний (голос, тембр, гучність голосу, дикція, інтонація, манера говорити, стиль і звороти мови) та невербальний (кінетичний) (пантоміміка, хода, жестикуляція, поза, манера триматися) й міміка (вираз обличчя, точка спрямування погляду, його тривалість, посмішка тощо) іміджі [5, с. 91, 108].

Комунікативна компетентність відіграє важливу роль у формуванні професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти, адже вона включає в себе здатність ефективно спілкуватися, використовувати мовні засоби, адаптувати комунікацію до різних ситуацій та аудиторій. Вона визначається не лише знанням мови, але й умінням взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати конфліктні ситуації та вести діалоги.

За Н. Білик, «комунікативна компетентність – це здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації в певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії. Комунікативна компетентність передбачає такий рівень взаємодії з оточуючими, який дозволяє особі в межах

своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві, а також наявність життєвого досвіду, ерудиції, наукових знань тощо» [16, с. 198].

Дослідниця підкреслює, що саме комунікативна компетентність керівників закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи повинна сприятливо впливати на психологічний клімат педагогічного й учнівського колективів, на результативність педагогічної діяльності, на модель поведінки у закладі, а також на ступінь емоційного й мотиваційного фону. Крім того, дозволяє вдосконалювати професійну компетентність, що має бути природною потребою для кожного керівника ЗЗСО [1].

Отже, комунікативна компетентність допомагає побудувати позитивний імідж, оскільки вона включає в себе вміння вести професійні бесіди, публічні виступи, писати наукові статті та спілкуватися з колегами та студентами.

За О. Лосієвською, конкурентоспроможним буде такий молодий фахівець гуманітарного профілю, який демонструє не тільки відмінні сучасні знання, а й інформаційно-технологічну готовність, знання засобів інформаційних технологій, уміння відбирати, оцінювати і використовувати інформацію, комунікативність і вміння працювати в команді, здатність до самоосвіти і потребу у поступовому підвищенні кваліфікації [8].

Як зауважує В. Шкільнюк, «професійна комунікативна компетентність передбачає наявність певних знань із психології та уміння застосовувати ці знання на практиці, вимагає від майбутнього фахівця усвідомлення власних потреб, ціннісних орієнтацій. Професійна комунікативна компетентність – результат досвіду спілкування, який набувається студентами самостійно на лекціях, практичних і семінарських заняттях, із наукової літератури, в умовах безпосередньої взаємодії з фахівцями, викладачами та студентами. Вона набувається ними у контексті професійної діяльності, а життєвий досвід і загальна ерудиція сприяють її розвитку» [15, с. 136].

Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти відбувається на основі інтеграції загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін. Студенти повинні

вчитися використовувати комунікативні навички в реальних ситуаціях, що виникають у професійній діяльності. Спеціальна дисципліна «Педагогічна риторика» сприяє формуванню професійного іміджу майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук, адже має на меті надати систематизовані знання з теоретичних засад педагогічної риторики та сформувані практичні вміння у педагогічному спілкуванні. Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогічна риторика» є: оволодіння фундаментальними систематизованими знаннями із психології та методології спілкування взагалі та педагогічного спілкування; засвоєння системи риторичних категорій; вироблення та удосконалення культури та техніки мовлення, оволодіння навичками публічного виступу, лекторської роботи; вироблення власного ораторського стилю та стилю спілкування. Виходячи з основних завдань вивчення дисципліни, очікуваними результатами навчання «Педагогічної риторики» виступають:

- знання та розуміння базових світоглядних і соціокультурних знань, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності;

- вміння займатись викладацькою діяльністю за фахом, розуміння сутності педагогічної діяльності, змістовної характеристики організації освітнього процесу у вищій школі та безпосередня участь в організації освітнього процесу;

- вміння виступати перед аудиторією: викладати навчальний матеріал, вести дискусію, аргументовано відстоювати свою позицію;

- знання щодо професійного розвитку й удосконалення власної педагогічної майстерності.

Використання на заняттях з педагогічної риторики інтерактивних методів навчання допомагає розвивати комунікативну компетентність. Студенти можуть учитися вести діалоги, вирішувати конфлікти та вести переговори через рольові ігри, дискусії та інші активні методи.

Комунікативна компетентність стосується здатності викладача ефективно передавати інформацію, брати участь у значущій взаємодії та адаптувати свій стиль спілкування до різних контекстів й аудиторій, суттєво впливаючи на

його професійний імідж. Стиль спілкування викладача охоплює такі навички, як-от: говоріння, аудіювання, читання та письмо, а також розуміння рівнів дискурсу (жанр, макроструктура та мікроструктура) [18].

Викладачі з високою комунікативною компетентністю можуть створити позитивну атмосферу в аудиторії, сприяти ефективному навчанню студентів.

Професійний імідж викладача – це багатогранна конструкція, яка поєднує внутрішні та зовнішні характеристики. Фактори, що сприяють формуванню професійного іміджу викладача, включають досвід, манеру поведінки, навички спілкування та етичну поведінку. На думку колективу авторів на чолі з А. Заплатинською, від рівня професіоналізму викладача, педагогічної майстерності, психологічної грамотності, приємного зовнішнього вигляду, словникового запасу, жестів, погляду та інших факторів залежить успішність процесу педагогічної взаємодії та створення позитивного іміджу навколо нього [19].

Фактори, що сприяють формуванню професійного іміджу майбутнього викладача освітніх, педагогічних наук, включають досвід, манеру поведінки, навички спілкування та етичну поведінку.

Ефективна комунікативна компетентність позитивно впливає на професійний імідж викладача кількома способами:

1. Залучення студентів: Чітка комунікація покращує розуміння та залучення студентів до процесу навчання.

2. Взаємодія з колегами: викладачі, які добре спілкуються, ефективно співпрацюють з колегами, створюючи позитивне сприйняття.

3. Професійний розвиток: викладачі, які чітко сформулюють свої знання, частіше братимуть участь у семінарах, конференціях і постійному навчанні.

4. Управління аудиторією: чіткі інструкції та спілкування сприяють ефективному управлінню аудиторією.

Розвиток комунікативної компетентності можливий не лише в університетському середовищі, але й поза ним. Ось декілька способів, які можуть допомогти майбутнім фахівцям освітніх педагогічних наук у формуванні професійного іміджу завдяки комунікативній компетентності:

1. Мовні курси та тренінги: Запишіться на мовні курси або тренінги з комунікації. Це може

бути вивчення іноземних мов або покращення навичок спілкування рідною мовою.

2. Читання та письмо: читайте книги, статті, блоги та інші тексти; практикуйте письмо, наприклад, ведучи щоденник або публікуючи свої думки у соціальних мережах.

3. Активне слухання: слухайте інших людей уважно; вивчайте, як вони виражають свої думки та ідеї.

4. Публічні виступи: беріть участь у публічних виступах, доповідях, дискусіях. Це допоможе вам удосконалити навички говоріння перед аудиторією.

5. Спілкування з різними людьми: взаємодійте з різними людьми – колегами, друзями, незнайомцями. Це допоможе вам розвивати навички адаптації до різних співрозмовників.

Результати дослідження. У формуванні професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук важливу роль відіграють заняття з дисципліни «Педагогічна риторика», на яких здобувачі освіти набувають не тільки теоретичні знання, а й практичні навички комунікації у різних ситуаціях майбутньої професійної діяльності, що дозволить їм впевнено проводити лекційні, семінарські, практичні заняття, професійно виступати перед будь-якою аудиторією, вільно вести дискусії, володіти ораторською майстерністю, формувати власний позитивний професійний імідж.

Висновки з даного дослідження. Аналізуючи наукові напрацювання вітчизняних і закордонних дослідників, ми дійшли висновків, що професійний імідж майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук є багатогранною конструкцією, до складу якої входить комунікативна компетентність, завдяки якій майбутній викладач позитивно впливає на аудиторію, адаптує комунікацію до різних ситуацій, ефективно спілкується і співпрацює з колегами, набуває досвіду у професійній діяльності та життєвих ситуаціях.

Перспективи подальших розвідок є роль інноваційних методів навчання у формуванні іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук.

Список використаних джерел

1. Білик Н. І. Комунікативна компетентність керівників закладів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи. *Адаптивне управління: теорія і*

практика. Педагогіка. 2019. Вип. 6 (11). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/146> DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-6\(11\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-6(11)-04)

2. Воят Л. І. Особливості професійної комунікації в діяльності педагогічних працівників галузевої освіти Національної поліції України. *Юридична психологія.* 2021. № 1 (28). С. 26–33. DOI: <https://doi.org/10.33270/03212801.26>

3. Грень Л. М., Грибко О. В. Комунікативний компонент лідерського потенціалу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: шляхи формування. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ». Актуальні проблеми розвитку українського суспільства.* 2021. № 2. С. 33–38.

4. Грень Л. М., Курбанова М. Ш. Шляхи формування професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти: порівняльний аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2022. № 4. С. 26–39.

5. Коркішко А. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 357 с.

6. Ковальська Н. М., Богадзьорова Л. М. Особливості ділового спілкування в освітньому середовищі: психолого-педагогічний аспект. *Педагогічний Альманах.* 2021. № 46. С. 132–139. DOI: [10.37915/pa.vi46.119](https://doi.org/10.37915/pa.vi46.119).

7. Курбанова М. Ш. Роль медіативної компетентності у формуванні професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 16 – 18 березня 2023 р.) / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2023. С. 490–492.

8. Лосієвська О. Розвиток комунікативних компетенцій професіоналізму у майбутнього фахівця гуманітарного профілю. URL: https://www.researchgate.net/publication/342933972_Rozvitok_komunikativnih_kompetencij_profesionalizmu_u_majbutnogo_fahivca_gumanitarnogo_profilu

9. Марченко В. С. Формування професійного іміджу сучасного вчителя. *Наука і освіта.* 2016. № 1. С. 120–125.

10. Міністерство освіти і науки пропонує для громадського обговорення проект професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти» (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-profesijnogo-standartu-vikladach-zakladu-vishoyi-osviti-nova-redakciya>

11. Равчина Т. Концептуальні засади педагогічної підготовки викладача вищої школи в контексті сучасних освітніх викликів. *Освітні обрії.* 2020. Вип. 50, № 1. С. 27–31. DOI: <http://dx.doi.org/10.15330/obrii.50.1.27-31>.

12. Сингаївська І., Архипчук І. Особливості дослідження взаємодії та ділового спілкування в колективі фінансової служби організації. *Організаційна психологія. Економічна психологія.* 2022. № 3 (27). С. 142–148.

13. Ценко М. Б. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава*

Мудрого». *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2014. № 4 (23). С. 41–50.

14. Чистяков С., Франчук Ю. Особливості міжособистісної взаємодії у колективах прикордонних підрозділів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки*. 2016. № 3. С. 244–256.

15. Шкільнюк В. В. Комунікація як складова професійної компетенції майбутнього фахівця. *Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання* : матеріали VI Всеукр. міждисциплінарної наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених / за заг. ред. Н. І. Моїсєєвої. Харків, 2020. С. 135–136.

16. Bilyk N. I. Communicative competence as a professional quality of teacher for general secondary education. *Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine* : monograph / edit. S. T. Zolotukhina, I. M. Trubavina. Vienna : Premier Publishing, 2019. P. 191–201.

17. Kachailo Kostiantyn, Hren Larysa. Culture of business communication of future doctors and its formation in institutions of higher education. *Лідери XXI століття. Погляд у майбутнє* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 жовтня 2023 р. / за заг. ред. О. Г. Романовського. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. С. 108–109.

18. Torres-Gordillo J. J., Guzmán-Simón F., García-Ortiz B. Communicative competence assessment for learning: The effect of the application of a model on teachers in Spain. *PLoS ONE*. 2020. No. 15(5). P. e0233613.

19. Zaplatynska A., Zavadska T., Oliinyk H., Pavelkiv R., Panchenko T., Sichkar S., Vasyliieva-Khalatnykova M. Justification of the professional image for the development of the educator's professional image. *Journal of Entrepreneurship Education*. 2020. No. 23 (1).

References

1. Bilyk, N. I. (2019). Komunikatyvna kompetentnist kerivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly [Communicative competence of heads of general secondary education institutions in the conditions of the New Ukrainian School]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Pedagogika [Adaptive management: theory and practice. Pedagogy]*, 6 (11). Retrieved from <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/146> DOI [https://doi.org/10.33296/2707-0255-6\(11\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0255-6(11)-04) [in Ukrainian].

2. Voiat, L. I. (2021). Osoblyvosti profesiinoi komunikatsii v diialnosti pedahohichnykh pratsivnykiv haluzevoi osvity Natsionalnoi politsii Ukrainy [Peculiarities of professional communication in the activities of pedagogical workers of branch education of the National Police of Ukraine]. *Yurydychna psykholohiia [Legal psychology]*, 1 (28), 26-33. DOI: <https://doi.org/10.33270/03212801.26> [in Ukrainian].

3. Hren, L. M., & Hrybko, O. V. (2021). Komunikatyvnyi komponent liderskoho potentsialu derzhavnykh sluzhbovtsiv ta posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia: shliakhy formuvannia [Communicative component of leadership potential of civil servants and local self-government officials: ways of formation]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI»*. *Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva [Bulletin of the National Technical University "KhPI". Actual*

problems of the development of Ukrainian society], 2, 33-38 [in Ukrainian].

4. Hren, L. M., & Kurbanova, M. Sh. (2022). Hliakhy formuvannia profesiinoho imidzhu maibutnoho fakhivtsia osvity, pedahohichnykh nauk u zakladakh vyshchoi osvity: porivnialnyi analiz vitchyznianoho i zarubizhnoho dosvidu [Ways of forming the professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences in institutions of higher education: a comparative analysis of domestic and foreign experience]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy [Theory and practice of social systems management]*, 4, 26-39 [in Ukrainian].

5. Korkishko, A. V. (2018). *Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoho imidzhu maibutnykh mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly [Pedagogical conditions for the formation of the professional image of future masters of pedagogy of a higher school]*. (PhD diss.). Sloviansk [in Ukrainian].

6. Kovalska, N. M., & Bohadorova, L. M. (2021). Osoblyvosti dilovoho spilkuvannia v osvitnomu seredovyschi: psykholoho-pedahohichni aspekt [Peculiarities of business communication in the educational environment: psychological and pedagogical aspect]. *Pedahohichni Almanakh [Pedagogical Almanac]*, 46, 132-139. DOI: 10.37915/pa.vi46.119 [in Ukrainian].

7. Kurbanova, M. Sh. (2023). Rol mediatyvnoi kompetentnosti u formuvanni profesiinoho imidzhu maibutnoho fakhivtsia osvity, pedahohichnykh nauk u zakladakh vyshchoi osvity [The role of mediative competence in forming the professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences in higher education institutions]. In *Psykholoho-pedahohichni problemy vyshchoi i serednoi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriia i praktyka [Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the conditions of modern challenges: theory and practice]*: materialy VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (pp. 490-492). Kharkiv [in Ukrainian].

8. Losiievska, O. *Rozvytok komunikatyvnykh kompetentsii profesionalizmu u maibutnoho fakhivtsia humanitarnoho profilu [Development of communicative competences of professionalism in the future specialist of the humanitarian profile]*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/342933972_Rozvytok_komunikativnih_kompetencij_professionalizmu_u_majbutnogo_fahivca_gumanitarnogo_profilu [in Ukrainian].

9. Marchenko, V. S. (2016). Formuvannia profesiinoho imidzhu suchasnoho vchytelia [Formation of the professional image of a modern teacher]. *Nauka i osvita [Science and education]*, 1, 120-125 [in Ukrainian].

10. *Ministerstvo osvity i nauky proponuie dlia hromadskoho obhovorennia projekt profesiinoho standartu «Vykladach zakladu vyshchoi osvity» (nova redaktsiia) [The Ministry of Education and Science offers for public discussion the draft professional standard "Teacher of a higher education institution" (new edition)]*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-projekt-profesijnogo-standartu-vikladach-zakladu-vishoyi-osviti-nova-redakciya> [in Ukrainian].

11. Ravchyna, T. (2020). Kontseptualni zasady pedahohichnoi pidgotovky vykladacha vyshchoi shkoly v konteksti suchasnykh osvity vyklykiv [Conceptual principles of pedagogical training of higher school teachers in the context of modern educational challenges]. *Osvitni obrii [Educational horizons]*,

50, 1, 27-31. DOI: <http://dx.doi.org/10.15330/obrii.50.1.27-31> [in Ukrainian].

12. Synhaivska, I., & Arkhynchuk, I. (2022). Osoblyvosti doslidzhennia vzaiemodii ta dilovoho spilkuvannia v kolektyvi finansovoi sluzhby orhanizatsii [Peculiarities of the study of interaction and business communication in the team of the financial service of the organization]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia [Organizational psychology. Economic psychology]*, 3 (27), 142-148 [in Ukrainian].

13. Tsenko, M. B. (2014). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnykh yurystiv [Formation of communicative competence of future lawyers]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia [Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise". Philosophy, philosophy of law, political science, sociology]*, 4 (23), 41-50 [in Ukrainian].

14. Chystiakov, S., & Franchuk, Yu. (2016). Osoblyvosti mizhosobystisnoi vzaiemodii u kolektyvakh prykordonnykh pidrozdiliv [Peculiarities of interpersonal interaction in teams of border units]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Psykholohichni nauky [Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Psychological sciences]*, 3, 244-256 [in Ukrainian].

15. Shkilniuk, V. V. (2020). Komunikatsiia yak skladova profesiinoi kompetentsii maibutnoho fakhivtsia. [Communication as a component of the professional competence of the future specialist]. In N. I. Moisieieva (Ed.), *Aktualni pytannia suchasnoho sotsiohumanitarnoho znannia [Current issues of modern socio-humanitarian knowledge]: materialy VI Vseukrainskoi mizhdystsyplinarnoi naukovo-praktychnoi konferentsii studentiv i molodykh vchenykh* (pp. 135-136). Kharkiv [in Ukrainian].

16. Bilyk, N. I. (2019). Communicative competence as a professional quality of teacher for general secondary education. In S. T. Zolotukhina, I. M. Trubavina (Eds.), *Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine: monograph* (pp. 191-201). Vienna: Premier Publishing.

17. Kachailo, Kostiantyn, & Hren, Larysa. (2023). Culture of business communication of future doctors and its formation in institutions of higher education. In O. H. Romanovskiy (Ed.), *Lidery XXI stolittia. Pohliad u maibutnie [Leaders of the 21st century. A look into the future]: materialy VII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 108-109). Kharkiv.

18. Torres-Gordillo, J. J., Guzmán-Simón, F., & García-Ortiz, B. (2020). Communicative competence assessment for learning: The effect of the application of a model on teachers in Spain. *PLoS ONE*, 15(5), e0233613.

19. Zaplatynska, A., Zavadzka, T., Oliinyk, H., Pavelkiv, R., Panchenko, T., Sichkar, S., & Vasylieva-Khalatnykova, M. (2020). Justification of the professional image for the development of the educator's professional image. *Journal of Entrepreneurship Education*, 23 (1).

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 25.03.2024